

Hydrangea macrophylla Forever&Ever.

Bollen, pluimen, schermen

Hydrangea, veelzijdig en prima toepasbaar in de openbare ruimte

Al jarenlang is *Hydrangea* (hortensia) een populaire tuinplant in de lage landen. De boerenhortensia (*Hydrangea macrophylla*) is bijna een deel van onze cultuurhistorie geworden en vrijwel iedereen kent 'Annabelle'. Voor gebruik in de openbare ruimte zouden ze minder geschikt zijn omdat ze te veel water, voeding en onderhoud zouden vragen. Volgens de experts berust dit echter op een misverstand. *Hydrangea* is meer dan een tuinplant.

Auteur: Ronald Houtman
Foto's: Plant and Pictures en PEP Business Creators BV

Hydrangea macrophylla

17 min. leestijd

De naam *Hydrangea* werd in 1753 door Carl von Linné, meestal Linnaeus genoemd, vastgelegd in zijn *Species Plantarum*. Het verschijnen van dit boek geldt als het 'jaar 0' voor plantennamen. Een aantal jaren daarvoor, in 1739, gebruikte de Nederlandse botanicus Johann Gronovius de naam *Hydrangea* voor het eerst bij het beschrijven van *H. arborescens*. *Hydrangea* heeft dus altijd al zo geheten. Het woord *Hydrangea* is afgeleid van de Griekse woorden *hydra*, wat water betekent, en *angeion*, wat vat of vaatje betekent. Soms wordt de naam verklaard als een verwijzing naar de waterhoudende stengels van met name *Hydrangea macrophylla*. Maar de eerste *Hydrangea* die werd beschreven was *H. arborescens*, en die heeft geen vochthoudende stengels. Aannemelijker is dus dat de naam verwijst naar de (opengesprongen) vruchten van *Hydrangea*, die op vaten lijken. De Nederlandse naam van *Hydrangea* is hortensia. Gewoonlijk wordt met hortensia *Hydrangea macrophylla* bedoeld, die soms ook boerenhortensia wordt genoemd. Hiervan afgeleid zijn ver-

volgens de eikenbladhortensia (*H. quercifolia*), de klimhortensia (*H. anomala subsp. petiolaris*) en de pluimhortensia (*H. paniculata*).

In de natuur komt *Hydrangea* voornamelijk voor op het noordelijk halfrond. De diverse soorten zijn inheems in Noord- en Zuid-Amerika en Azië. Ze komen voor van het noordoosten van de Verenigde Staten via Midden-Amerika tot in het westen van Zuid-Amerika (Ecuador en Peru). In Azië komt *Hydrangea* voornamelijk voor in China, Korea en Japan en zuidelijk tot in Vietnam en Indonesië. In de natuur varieert het formaat van de soorten van lage struikjes tot kleine bomen. In Afrika, Australië en Europa komen in de natuur geen hortensia's voor. Vooral in Europa compenseren we dat door ze op grote schaal als sierplant toe te passen.

Kenmerken

Alle hortensia's zijn houtige planten met tegenover elkaar staande bladeren. Soms staan de bladeren

SORTIMENT

in kransen van drie. De bloeiwijze is scherm- of pluimvormig. Ook de bolvormige bloeiwijzen van *H. macrophylla*-cultivars zijn in beginsel schermvormig. We noemen dit trouwens wel schermvormig, maar de correcte term is tuil. De pluimen of tuilen worden gevormd door steriele (lok)bloemen en fertiele (geslachtelijke) bloemen. De steriele bloemen vallen natuurlijk het meeste op. Deze hebben als voornaamste doel insecten naar de bloemen te lokken. Ze zijn vaak kleurrijk en geven de sierwaarde aan de planten. De tweede soort bloemen zijn de fertiele of geslachtelijke bloemen. Deze zijn beduidend kleiner dan de steriele bloemen en bevatten de meeldraden en stampers. Bij de bolvormige bloeiwijzen van veel *H. macrophylla*-cultivars en de 'gevulde' pluimen van pluimhortensia's zoals 'Limelight' zitten de fertiele bloemetjes verborgen onder de opvallende steriele. Vooral bij de zogenaamde lacecaps, de afgeplatte bloeiwijzen van *H. macrophylla*-cultivars, zijn de fertiele bloemetjes zeer goed zichtbaar. De vruchten van *Hydrangea* zijn droge doosvrucht-

Hydrangea arborescens.

jes. Vooral bij *H. paniculata* kunnen ze in de winter een rustiek effect creëren.

Blauw of roze?

Het is algemeen bekend dat de bloemen van *H. macrophylla* en sommige *H. serrata-cultivars* blauw gekleurd kunnen worden. Dit is een van de kenmerkende aspecten van deze soorten en sommige cultivars. Diverse van nature crèmekleurig tot lichtroze bloeiende planten kunnen licht- tot zilverig blauw worden. Donkerroze of roodachtig bloeiende planten kunnen zelfs diepblauw tot donker purperblauw van kleur worden. Men kan de bloemkleur blauw maken door de bodem zuurder te maken, dus door de pH te verlagen. Bij een hogere pH bindt aluminiumsulfaat zich aan calcium, waardoor het niet opneembaar is voor de plant. Bij een lage pH is er minder calcium in de grond, waardoor het vrije en voor de plant opneembare aluminiumsulfaat een 'blauwend' effect heeft op de bloemkleur. Om bloemen blauw te maken, wordt dus kali-aluin of aluminiumsulfaat aan de bodem toegevoegd.

De naam *Hydrangea* werd in 1753 door Linnaeus vastgelegd in zijn *Species Plantarum*

In de openbare ruimte zal dit echter niet gebeuren. De planten nemen eenvoudigweg de bloemkleur aan die het gevolg is van de zuurgraad van de aanwezige bodem. Op veengronden en de meeste zandgronden zullen de bloemen blauw kleuren, op klei en leemhoudende gronden met een hogere pH is dat niet het geval.

Gebruik in de openbare ruimte

Zo veelzijdig als de planten zijn qua uiterlijk, zo veelzijdig zijn ze ook wat betreft toepassingsmogelijkheden. De meeste mensen kennen het gebruik als potplant, snij- of droogbloem en natuurlijk als tuinplant. Waren vroeger vooral *H. macrophylla* en *H. serrata* populair, de laatste decennia heeft vooral *H. paniculata* enorm aan populariteit gewonnen. En dan is er natuurlijk nog de klimhortensia, *H. anomala subsp. petiolaris*, helaas nog steeds beter bekend onder de oude en dus incorrecte naam *Hydrangea petiolaris*.

Ook in de openbare ruimte kunnen diverse hortensiasoorten goed worden toegepast. Soorten als *H. macrophylla* en *H. paniculata* kunnen prima in groepen worden geplant. Denk dan aan het gebruik in middenbermen, op rotondes, taluds en natuurlijk in een meer parkachtige aanleg. En dan is er nog *H. anomala subsp. petiolaris*. Deze soort staat erom bekend dat hij zelfs gedijt tegen op het noorden gerichte muren en schuttingen. De plant zal dan echter niet erg rijk bloeien. Daarnaast kan de klimhortensia ook goed als solitair of vakbeplanting worden gebruikt. Zolang er geen verticale obstakels zijn waar de plant tegenaan groeit, zal deze niet kunnen klimmen en een vrij lage struik blijven.

Standplaats

Hortensia's zijn niet moeilijk als het om standplaats gaat. Op de meeste plaatsen doen ze het goed, maar uiteraard hebben de planten wel hun voorkeuren.

Als het om *H. paniculata* gaat, is de beste plaats in de zon. De planten zullen dan het rijkst bloeien en ook de befaamde verkleuring van de uitgebloeide steriele bloemen is dan op zijn best. Ook soorten als *H. arborescens*, *H. heteromalla* en *H. quercifolia* houden van een plek in de volle zon. *H. heteromalla* kan trouwens ook goed in de halfschaduw. Zoals voor alle soorten geldt, moet de bodem wel vochtig genoeg zijn. Zeker in de zomer, als de planten volop verdampen, is het noodzakelijk dat de bodem niet te veel uitdroogt. Niet leuk voor de vakantiegangers, maar een buitje op zijn tijd vinden de hortensia's wel lekker. Vooral in de eerste jaren na aanplant is het belangrijk dat de planten niet te lang te droog staan.

H. macrophylla en *H. serrata* staan het liefst in de halfschaduw, hoewel ze ook in de schaduw of de volle zon prima kunnen gedijen. In de volledige schaduw zullen de planten minder rijk bloeien; in de volle zon kan een tekort aan vocht een probleem worden.

Er is geen 'beste grondsoort' voor hortensia's. Alle soorten zullen op iedere licht zure tot licht basische grond gedijen. Zoals voor zo veel planten geldt, is het ook bij hortensia's zaak dat de grond niet te dicht is en goed gedraineerd, zodat er geen stilstaand water rond de wortels blijft staan. Natuurlijk zijn bepaalde soorten sterker dan andere. Zo verdragen *H. macrophylla* en *H. paniculata* grote hoeveelheden water tijdelijk veel beter dan bijvoorbeeld *H. arborescens*.

Ziekten en plagen

Over het algemeen zijn hortensia's niet erg gevoelig voor ziekten en plagen. In de praktijk vormen de gebruikelijke aantastingen door bladluis, dopluis, spint, slakken en taxuskevers de voornaamste bedreiging.

Soorten en cultivars

Het geslacht *Hydrangea* is de stamhouder van de *Hydrangeaceae*, de *Hydrangea*-familie. Deze voor de tuinbouw belangrijke familie is met circa 17 geslachten en 220 natuurlijke soorten een kleine plantenfamilie. Naast *Hydrangea* zijn *Deutzia*, *Kirengeshoma*, *Philadelphus* en *Schizophragma* de belangrijkste geslachten in deze familie.

Het geslacht *Hydrangea* zelf bestaat uit circa 30 soorten, een aantal wat enigszins afhankelijk is van het inzicht van de diverse wetenschappers. Daarnaast is er natuurlijk een veelvoud aan cultivars in cultuur. Alleen al de soort *H. paniculata* telt twee keer zo veel cultivars als er wilde soorten *Hydrangea* bestaan. Van de circa 30 soorten is een groot aantal ongeschikt voor gebruik in de openbare ruimte. Deels omdat ze onvoldoende winterhard zijn, anderzijds omdat ze als plant te iel of te breekbaar zijn.

De soorten die (in potentie) wel geschikt zijn voor toepassing in de openbare ruimte, worden hier in alfabetische volgorde besproken.

Hydrangea anomala subsp. petiolaris

De klimhortensia behoeft eigenlijk geen verdere inleiding. De plant heeft een goede reputatie, mede doordat het een van de weinige klimplanten is die kan worden toegepast tegen op het noorden gerichte muren en schuttingen. Het is een heester die van nature laag en breed spreidend groeit met gladde kastanjebruine twijgen. Op het moment dat de plant tegen een obstakel groeit (een muur of een schutting), worden er hechtwortels aan de stengels gevormd en gaat de plant klimmen. Met deze kennis is het dus ook mogelijk om de klimhortensia als solitair in een gazon toe te passen. De bladeren zijn glanzend donkergroen en kleuren in de herfst donkergeel tot bruingeel. In de vroege zomer verschijnen de brede tuilen, die

Hydrangea paniculata Little Lime.

bestaan uit veel fertiele bloemetjes en relatief weinig crèmewitte steriele lokbloemen. Vooral op een zonnige plaats kan de plant rijk bloeien. Er zijn enkele, zeer sterk op elkaar gelijkende kleinbladige vormen: 'Brookside Littleleaf' en 'Cordifolia'. Deze groeien minder sterk dan de 'normale' klimhortensia. Daarnaast zijn er enkele bontbladige cultivars. 'Mirranda' (inderdaad, met dubbel r) heeft licht groengeel gerand blad. Mooier is de zilverbonte 'Silver Lining', vooral vanwege de frissere uitstraling. Er zijn nog verschillende andere klimmende hortensiasoorten, maar *H. anomala* subsp. *petiolaris* is de enige die gegarandeerd winterhard is.

Zo veelzijdig als het uiterlijk van de planten is, zo veelzijdig zijn ze ook wat betreft toepassingsmogelijkheden

Hydrangea arborescens

De eerst beschreven soort en tevens de plant waaraan de naam *Hydrangea* voor het eerst werd gegeven. Deze soort komt van nature voor in het oosten van de Verenigde Staten en werd rond 1736 in Europa (Engeland) geïntroduceerd. Soms wordt *H. arborescens* 'boomhortensia' genoemd. Dit is eigenlijk geen officiële Nederlandse naam, maar simpelweg een vertaalde wetenschappelijke naam. Het is een wat rommelig groeiende struik, die met relatief dunne takken tot circa 1,5 m hoog wordt. De twijgen zijn glad en schilferen op latere leeftijd wat af. De bladeren zijn licht- tot donkergroen en

bezitten geen opvallende sierwaarde. De bloei, daarentegen, is wel de moeite waard. Van nature bloeit *H. arborescens* met platte tot iets bolvormige tuilen met fertiele en steriele bloemen.

Maar het beste bewijs voor de bekendheid van *H. arborescens* is dat vrijwel iedereen 'Annabelle' kent. De grote bolvormige bloeiwijzen zijn overbekend, evenals de reputatie dat deze bloeiwijzen te zwaar zijn en de takken doen doorbuigen of zelfs knakken. Dit is voornamelijk een probleem bij particulieren, die, vaak aangespoord door tuinbladen en -boeken, de neiging hebben de planten ieder jaar diep terug te snoeien. Hierdoor wordt een sterke hergroei getriggerd en vormen de planten dunne twijgen met (te) grote bloeiwijzen. In de openbare ruimte, waar snoei sowieso minder frequent gebeurt, is dit minder een probleem. In ieder geval is het minder diep terug snoeien al een goede oplossing. Met de introductie van Incrediball ('Abetwo') is het slappetakkenprobleem hoe dan ook opgelost. Deze cultivar heeft stevigere takken, die veel minder doorbuigen en zeker niet knakken. Tegelijk met Incrediball werd ook Invincibelle ('NCHA1') geïntroduceerd. Nu waren er al enkele min of meer roze bloeiende cultivars, maar met Invincibelle kwam de definitieve doorbraak. De roze *H. arborescens* is een prima aanvulling voor toepassing in het openbaar groen, waar kleur toch steeds vaker gewenst is. Zowel Incrediball als Invincibelle blijft een fractie lager dan de soort en wordt circa 1,25-1,5 m hoog.

Een derde cultivar die goed toepasbaar is in de openbare ruimte, is White Dome ('Dardom'). Ook deze cultivar groeit met duidelijk stevigere twijgen dan de soort en hij wordt circa 1,25 m hoog. De bloeiwijze is afgeplat bolvormig en bestaat uit fertiele en steriele bloemen. Daardoor is hij minder spectaculair dan 'Annabelle', Incrediball en Invincibelle, maar de meer gedrongen groeiwijze en de natuurlijke uitstaling maken White Dome tot een prima toepasbare cultivar.

Hydrangea aspera

Totaal verschillend van *H. arborescens* is *H. aspera*. Deze van nature variabele soort kan in de natuur tot 3 m hoog worden, maar de aan te bevelen cultivars blijven beduidend lager. Meest opvallend aan deze soort is dat de bladeren ruw aanvoelen, wat ook de betekenis van de soortnaam *aspera* is. De bloemen staan altijd in afgeplatte tot iets bolvormige tuilen, die steeds uit fertiele en steriele bloemen bestaan. In tegenstelling tot veel andere soorten zijn het vaak de fertiele bloemen in het centrum van de bloeiwijzen die de kleur geven. De fertiele bloemetjes variëren in kleur van lilawit tot

paars. De lokbloemen zijn gewoonlijk lichter van kleur: wit tot lila. Soms verkleuren de lokbloemen paarsrood.

Het zijn prima planten om als solitair of in kleine groepen in borders of parkachtige toepassingen te gebruiken. Plant ze bij voorkeur in de halfschaduw, bijvoorbeeld onder bomen met een transparante kroon. De jonge scheuten van *H. aspera* kunnen namelijk beschadigd raken door late nachtvorst; enige beschutting boven de planten (een licht bladerdek of takken) kan de schade beperken of voorkomen.

De bekendste en tevens een van de beste cultivars is 'Macrophylla'. Deze stevige opgaand groeiende struik kan circa 2 m hoog worden. In de zomer en nazomer bloeit de plant met violette fertiele bloemen en witlila lokbloemen. Ook *H. aspera* subsp. *sargentiana* is een fraaie struik. De bladeren van deze ondersoort zijn wat breder en zowel de bladeren als de twijgen zijn sterk ruw behaard. De platte bloemtulen bestaan uit lichtlila fertiele bloemetjes en lilawitte lokbloemen. Een opvallend kenmerk is dat de plant korte worteluitlopers vormt. Uiteindelijk zal er dus een bossige struik ontstaan. Helaas is de subsp. *sargentiana* nog gevoeliger voor late nachtvorst, dus een beschutte plaats is eigenlijk wel noodzakelijk.

Vrij nieuw in het sortiment is Hot Chocolate ('Haopr012'). Het blad is subtiel bronskleurig lichtbruin gekleurd. Later in de zomer kleurt het volgroeide blad bruingroen. In de tweede helft van de zomer verschijnen de afgeplatte bloemschermen. Deze zijn echter weinig opvallend en de plant moet het vooral hebben van de fraaie bladkleuren.

Hydrangea heteromalla

Deze soort, die oppervlakkig wat op *H. aspera* lijkt, stamt van oorsprong uit de oostelijke Himalaya. Het is een grote struik, die met zijn uiteindelijke hoogte van soms meer dan 5 meter kan uitgroeien tot een kleine meerstammige boom. Alles aan deze soort is groot: het lang gepunte blad kan tot 20 cm lang worden en de bloemtulen tot 15 cm in doorsnede. De bloei bestaat uit fertiele en steriele bloemen, die wit tot crèmekleurig zijn. De bloei valt in juni, wat vrij vroeg in het seizoen is, zeker in vergelijking met andere hortensia's. Hij geeft de voorkeur aan een plaats in de volle zon, maar kan ook goed in de halfschaduw staan. Het is een prima struik voor toepassing als solitair of in groenschermen. Een aanbevelenswaardige cultivar is 'Snowcap'. Het grote blad is hartvormig met opvallend rode bladstelen en de bloemschermen kunnen tot 25 cm groot worden.

Hydrangea macrophylla

Natuurlijk mag de boerenhortensia niet ontbreken in dit overzicht. Hoewel er eigenlijk maar twee typen bloeiwijzen zijn, is de variatie groot. Zijn de bloeiwijzen afgeplat/schotelvormig, dan worden deze lacecap of teller genoemd. Bij *lacecaps* staat er een krans van lokbloemen rond het hart van fertiele bloemetjes. Zijn de bloeiwijzen (afgeplat) bolvormig, dan worden ze *mopheads* genoemd. Doordat de fertiele bloemetjes bij de *mopheads* niet zichtbaar zijn en de bloeiwijze uit louter kleurige steriele bloemen lijkt te bestaan, zijn deze in praktijk spectaculairder en overweldigender. De *lacecaps* doen echter wat subtieler en verfijnder aan. Binnen beide groepen zijn er cultivars met enkelvoudige of 'gevulde' steriele bloemen, wat inhoudt dat de steriele bloemen meerdere kransen van bloemblaadjes hebben. De kleur varieert van zuiverwit tot dieppaars.

Boerenhortensia's zijn goed toe te passen in perken en parken, bij voorkeur in groepen. Vooral voor perken die niet hoger mogen worden dan circa 1 m zijn veel cultivars geschikt. De planten hebben geen snoei nodig. Gebeurt dat wel, dan zijn de planten namelijk binnen één seizoen weer net zo hoog als voor de snoei. Bovendien zullen ze na snoei beduidend minder rijk bloeien. Zet de planten dus alleen terug als dit absoluut noodzakelijk is. Jonge aanplant en in plantenbakken geplante boerenhortensia's moeten 's zomers soms extra water krijgen.

Hydrangea macrophylla Forever&Ever.

Er zijn verschillende series boerenhortensia's op de markt. Twee hiervan zijn Forever&Ever en Magical Four Seasons. Beide series bieden een aanbod aan cultivars dat geschikt is voor grootschalige toepassing.

Forever&Ever

Maikel Loots (PEP Business Creators BV, Berkel-Enschot) en Rob Jonkers (Gebr. Jonkers Elshout BV, Elshout) over Forever&Ever: 'Door het succes van Forever&Ever in de consumentenmarkt zagen we goede eigenschappen voor toepassing in de openbare ruimte. De planten bloeien op een- en tweejarig hout, wat inhoudt dat ze met een maaibalk gesnoeid kunnen worden en hetzelfde jaar alweer bloeien. Nu worden de planten van nature circa 1 m hoog, maar dit is een belangrijk voordeel voor grootschalige toepassing. Ze groeien bossig en daarmee onkruidonderdrukkend. De takken zijn stevig; bloeiende takken zullen na regenbuien niet doorbuigen en op de grond gaan hangen, zoals bij sommige reguliere cultivars het geval is. Gedurende de zomer worden steeds bloemen gevormd en de planten bloeien door tot de eerste vorst.' Jonkers voegt daaraan toe dat de planten *biobased* worden gekweekt. 'Dat houdt in dat we de toch al compacte groei kunnen reguleren met een middel op biologische basis. Er komen dus geen chemische middelen aan te pas. Dit geldt trouwens voor de gehele teelt van Forever&Ever. Alleen in het geval van een hard-nekkige plaag is het soms noodzakelijk om chemische gewasbescherming toe te passen.' Forever&Ever is in vier kleuren verkrijgbaar: wit, rood, roze en blauw.

Magical Four Seasons

Jos de Jong (De Jong Plant BV, Boskoop) is gespecialiseerd in *Hydrangea macrophylla* en kweekt de Magical Four Seasons. 'De afgelopen jaren zijn verschillende cultivars uit de Magical Four Seasons in het openbaar groen toegepast en de resultaten zijn prima. Alle Magical Four Seasons hortensia's zijn sterk, prima winterhard en hebben een dichte bossige groeiwijze. Ook bloeien ze rijk en over een lange periode, waarbij een belangrijk voordeel is dat de bloeiwijzen uitzonderlijk stevig zijn (en aanvoelen). Ze kunnen dan ook veel regen en wind weerstaan. Er zijn meer dan tien verschillende Magical Four Seasons hortensia's, maar de volgende drie zijn bij uitstek geschikt voor toepassing in het openbaar groen: Magical amethyst ('Hokomathyst'), Magical Coral ('Hokomac') en Magical Revolution ('Hokomarevo'). Een belangrijk kenmerk van de Magical Four Seasons hortensia dat veel sierwaarde geeft, is dat de bloemen

verkleuren tijdens de bloeiperiode. Aanvankelijk zijn de bloemen van Magical Amethyst roze of blauwpaars met groene details. Tijdens de bloeiperiode verkleuren ze naar groener met roze of blauwpaarse details. Uiteindelijk verkleuren ze diepgroen. Bij Magical Coral hebben de roze of paarse bloemen lichtgroene details. Bij verbloeien krijgen de bloemen witroze randen. Magical Revolution, ten slotte, is een iets compactere cultivar die circa 60 cm hoog wordt. De bloemen zijn uitzonderlijk stevig en kleuren van lichtroze of lichtblauw naar dieprood.'

Naast deze prima Forever & Ever- en Magical Four Seasons hortensia's zijn er vele oudere cultivars die eveneens geschikt zijn voor toepassing in de openbare ruimte.

Mopheads

'Alpenglühén' groeit uit tot een bossige struik van ruim een meter hoogte. De bloemen zijn donkerroze tot rood. Opvallend aan 'Alpenglühén' is dat de bloemen niet verkleuren onder invloed van de zuurgraad van de bodem. De bloei valt vrij laat in het seizoen, in de zomer en nazomer. 'Altona' is een cultivar waarvan de bloemkleur varieert van donkerroze tot blauw. De bloemblaadjes hebben een gezaagde rand. Hij lijkt sterk op 'Hamburg', wat eveneens een goede cultivar is, maar heeft kleiner, gezaagd blad. Heel opvallend is de Japanse cultivar 'Ayesha'. De bloeiwijze is uniek in het hortensiasortiment; de bloemblaadjes van de lokbloemen zijn steeds komvormig. Dit geeft de plant een uniek karakter. De bloemkleur is roze, wit of lichtblauw, uiteraard weer afhankelijk van de zuurgraad van de bodem.

Een bossig groeiende cultivar met stevige takken tot ruim 1 meter is 'Bodensee'. De vrijwel ronde bloeiwijzen zijn roze tot rood op kalkrijke grond en lila tot violet op een zure bodem. De oude Franse cultivar 'Bouquet Rose' blijkt nog steeds een goede plant voor toepassing in de openbare ruimte. Hoewel de takken enigszins zwak zijn, is het een goede plant voor gebruik in plantvakken. Het is een rijkbloeiende plant met roze tot blauwe bloemen. Hij bloeit wat later in het seizoen, van juli tot in september. 'Mathilde Gütges' is een cultivar die gemakkelijk van kleur (roze of blauw) verandert. Het is een struik die nauwelijks 1 meter hoog wordt en zeer geschikt is voor perken die wat lager moeten blijven.

De geschiedenis van 'Otaksa' is wellicht nog mooier dan de plant zelf. Het is de oudst bekende vorm van de *mophead*-hortensia en hij werd in Japan

Hydrangea paniculata Melange.

Het geslacht *Hydrangea* zelf bestaat uit circa 30 soorten, een aantal wat enigszins afhankelijk is van het inzicht van de diverse wetenschappers

door de Zweed Carl Peter Thunberg beschreven. Thunberg was als chirurg in dienst van de VOC en in 1775-1776 als zodanig gestationeerd op de Nederlandse handelspost Deshima, voor de kust van Nagasaki. In 1862 introduceerde Philipp Franz von Siebold, eveneens arts in dienst van de VOC en gestationeerd op Deshima, de plant in het westen. Von Siebold noemde de plant naar een Japans meisje dat Taki Kusomoto heette, maar later als *Otaki san* werd aangesproken, wat zoveel betekent als 'hooggeboren mejuffrouw Taki'. Von Siebold verstond haar naam echter als 'Otaksa' en vernoemde de hortensia aldus naar haar. Los van de fraaie geschiedenis is 'Otaksa' een rijkbloeiende struik tot 2 m of hoger. De bloeiwijzen kunnen meer dan 20 cm groot worden. Ze zijn lichtroze tot lichtblauw. Bij uitbloeien kleuren de bloemblaadjes bijna wit met rode stipjes. 'Tovelit' is met zijn hoogte tot circa 60 cm een van de meest compacte cultivars. De steriele bloemen zijn roze tot blauw en hebben typische spitse bloemblaadjes. Helaas is 'Tovelit' vrij gevoelig voor ziekten, dus moet de bodem op de standplaats goed bewerkt zijn en de vochtshoudding in orde. Als laatste wordt hier 'Sibilla' genoemd. Deze vormt een dichte struik tot circa 1,25 m hoog. De grote *mopheads* zijn donkerroze tot diep rozerood. 'Sibilla' (soms gespeld als 'Sibylla', 'Sybilla' of 'Sybille') wordt ook vaak aangeboden onder de handlesnaam 'Masja'.

Lacecaps

Drie cultivars worden voorgesteld, met platte tuilen en zeer geschikt voor toepassing in de openbare ruimte. Allereerst 'Blaumeise'. Dit is de Duitse naam voor pimpelmees, maar juist van de Duitse naam kan worden afgeleid dat de plant blauw bloeit. Dit gebeurt natuurlijk alleen op zure grond. Op basische grond worden de lokbloemen van 'Blaumeise' prachtig roze, maar als blauwe variant is het een van de allerbeste. 'Lanarth White' is een oude Engelse cultivar die nog steeds als een van de beste witte *lacecaps* wordt beschouwd. De fertiele bloemen in het centrum van de bloeiwijze zijn lila. Ze steken prachtig af tegen de witte lokbloemen langs de randen van de tuilen. Net zoals 'Blaumeise' wordt 'Lanarth White' zo'n 1,5 m hoog. Iets hoger, maximaal 2 m, wordt 'Mariesii Perfecta'. Ook dit is een oude cultivar, die in 1904 door de Franse Victor Lemoine werd geïntroduceerd. Ook 'Mariesii Perfecta' kan lichtblauw worden; de plant wordt dan vaak onder de naam 'Blue Wave' verhandeld. Maar eigenlijk is dat niet nodig; de mooie roze bloemen zijn al meer dan de moeite waard.

Hydrangea paniculata

De pluimhortensia is de laatste 20 jaar uitgegroeid tot een enorm populaire heester. Door de vorm van de bloeiwijze is het een beetje een buitenbeentje in het geslacht. De bloeiwijze is namelijk pluimvormig en min of meer driehoekig van vorm. Van nature bestaat deze bloeiwijze ook weer uit kleine fertiele bloemen met stampers en meeldraden en grotere, opvallende steriele bloemen. Maar bij veel moderne cultivars zitten de fertiele bloemetjes verborgen onder de talloze opvallende steriele bloemen. De planten zijn sterk, stellen weinig bodemeisen en verdragen veel warmte. Snoei is niet noodzakelijk, maar wordt door de planten prima verdragen, dus indien nodig kunnen ze diep teruggesnoeid worden. Qua bloemkleuren is er minder variatie; pluimhortensia's zijn er in wit, crème en groen- tot geelwit. Bij diverse cultivars verkleuren de steriele bloemen bij het uitbloeien roze en rood tot purper.

Een aantal cultivars is niet alleen bijzonder populair bij particulieren, maar ook zeer geschikt voor toepassing in het openbaar groen. De planten kunnen zowel als solitair worden toegepast (vooral de hoger groeiende cultivars) als in groepen. Inmiddels zijn er rond de 100 cultivars. Keus genoeg dus, maar niet allemaal even geschikt. De voornaamste eisen die aan de planten gesteld worden voor toepassing in de openbare ruimte, zijn dat de planten relatief gedrongen moeten groeien en dat de takken stevig genoeg zijn om de bloe-

men te kunnen dragen, ook bij regen.

Hoger groeiende cultivars

'Kyushu' is een van de wat oudere cultivars. De groeiwijze is relatief smal opgaand tot een hoogte van circa 2 m. De twijgen zijn relatief dun, maar wel stevig genoeg. Een opvallend kenmerk is dat de bladeren steeds glanzen. Hij is rijkbloeiend, met vrij slanke conische pluimen met relatief weinig steriele bloemen. De bloemen zijn groenig wit tot wit en verkleuren niet of nauwelijks bij uitbloeien. Een andere oudere cultivar is 'Pink Diamond'. Deze forse struik, tot 3 m hoog, was de eerste cultivar waarvan de bloemen fraai verkleuren bij uitbloeien. De grote pluimen kleuren van wit naar donkerroze. Ongetwijfeld de bekendste cultivar en de plant die *H. paniculata* een grote impuls gaf, is 'Limelight'. De bloempluimen bestaan voornamelijk uit steriele bloemen. Deze verkleuren van groenwit via roomkleurig naar zachtroze. Vooral de roomkleur was lange tijd uniek in het sortiment. 'Phantom', ontstaan als een zusterzaailing van 'Limelight', lijkt hier sterk op. Ook 'Silver Dollar' is ontwikkeld uit hetzelfde zaaisel. Het is een forse struik die 3,5 m hoog kan worden. De bloempluimen, die voornamelijk uit steriele bloemen bestaan, zijn wit en verkleuren niet. Een nieuwere cultivar is 'Savill Lace'. Deze vormt een struik tot circa 2,5 m met een brede habitus. De bloempluimen zijn groot en bestaan uit steriele en fertiele bloemen. Het kleurverloop is van groenwit via zuiverwit naar roze. De fijne structuur van de pluimen rechtvaardigt de naam.

Twee goede, iets lager groeiende cultivars zijn Early Sensation ('Bulk') en Pinky Winky ('DVVPinky'). Eerstgenoemde is een breed opgaande struik die een kleine 2 m hoog wordt. Opvallend is dat de bloeitijd vroeg in het seizoen valt; de eerste bloemen openen in juni. De bloempluimen bestaan uit steriele en fertiele bloemen. Deze zijn wit en verkleuren donker purperrood bij uitbloeien. Pinky Winky ('DVVPinky') is een bekende cultivar die tot circa 1,5-2 m hoog wordt. De bloempluimen zijn zeer regelmatig breed conisch. Ze kleuren spectaculair hard rozerood bij uitbloeien.

Lager groeiende cultivars

Een van de eerste laagblijvende cultivars op de markt was Dart's Little Dot ('Darlido'). Deze plant heeft een breed spreidend-opgaande groeiwijze tot maximaal 1 m. De bloempluimen zijn relatief klein, maar de plant bloeit erg rijk. De bloemen zijn roomwit en verkleuren niet bij uitbloeien. Cocktail ('Bokraflame'), ook in de handel als

Magical Candle, wordt uiteindelijk circa 1,25 m hoog. De korte stevige takken dragen brede bloempluimen die voornamelijk uit steriele bloemen bestaan. Deze verkleuren van groenwit via roomkleurig naar donker rozerood. Tegelijk met Cocktail werd ook Melange ('Bokraplume') geïntroduceerd. Met een hoogte van circa 1 m is ook deze cultivar ideaal voor toepassing in de openbare ruimte. De bloempluimen bestaan uit witte steriele en fertiele bloemen. Ze verkleuren donker purperrood bij uitbloeien. Deze cultivar is ook in de handel als Magical Fire.

In België, op hetzelfde instituut waar ook Pinky Winky werd ontwikkeld, werd ook de laag groeiende Bobo ('Ilvobo') ontwikkeld. Ook deze plant

wordt circa 1-1,25 m hoog. De bloempluimen bevatten veel steriele bloemen, maar ook fertiele bloemetjes zijn nog zichtbaar, wat de bloei een fijne structuur geeft. De bloemen zijn wit en verkleuren iets roze bij uitbloeien.

Het is logisch dat veredelaars proberen goede, hoger groeiende cultivars door veredeling lager te maken. Dit is het geval bij Baby Lace ('PIIHP') en Little Lime ('Jane'). Baby Lace kan het beste worden beschouwd als een lager blijvende 'Kyushu'. De plant groeit vrij slank omhoog tot een hoogte van circa 1-1,25 m. De bloempluimen, die bestaan uit steriele en fertiele bloemen, zijn eveneens relatief slank. De bloemen zijn zuiverwit. Little Lime kan beschouwd worden als de lager blijvende variant van 'Limelight'. De bloemen hebben dezelfde vorm,

maar kleuren bij uitbloeien wat intenser rozerood dan 'Limelight'. En natuurlijk is de hoogte tot circa 1 m ook een belangrijke eigenschap.

Hydrangea quercifolia

Net als *Hydrangea arborescens* is *H. quercifolia* inheems in het oosten van de Verenigde Staten. De eikenbladhortensia dankt zijn naam natuurlijk aan de vorm van de bladeren. Er is geen fantasie voor nodig om de gelijkenis te zien met het blad van bijvoorbeeld de Amerikaanse eik (*Quercus rubra*). Van nature verkleurt het blad in de herfst roodbruin tot dieppurper, een eigenschap die ook bij verschillende cultivars een belangrijke sierwaarde is. Het zijn vrij brede struiken tot circa 2 m hoog. De bloemen staan, net als bij *H. paniculata*, in pluimen en zijn eveneens steriel en fertiel. Ze bloeien

in juli-augustus. De eikenbladhortensia verdraagt veel warmte en kan in de volle zon toegepast worden, mits de grond niet gedurende lange tijd uitdroogt. Omdat ze van nature ietwat slordig groeien, dienen eikenbladhortensia's bij voorkeur in (kleine) groepen aangeplant te worden. Er zijn diverse cultivars, die vrij sterk op elkaar lijken. Uitzonderingen zijn de planten met 'dubbele' steriele bloemen en bloempluimen die voornamelijk uit steriele bloemen bestaan. Het bekendste voorbeeld van een cultivar die voornamelijk met steriele bloemen bloeit, is 'Harmony'. Erg mooi, maar vanwege de slappe takken ongeschikt voor groot-schalige toepassing. De bekendste en beste cultivar met 'dubbele' steriele bloemen is 'Snowflake'. Deze bloemen zijn niet zozeer 'dubbel' of 'gevuld',

maar bestaan uit extra kransen van bloemblaadjes, waardoor een leuk pompon-effect ontstaat.

Drie aan te bevelen cultivars voor bredere toepassing zijn 'Applause', 'Burgundy' en 'Sike's Dwarf'. 'Applause' is een tamelijk rijkbloeiende cultivar met zuiverwitte steriele bloemen. De diepe nervatuur geeft het blad een mooie structuur. De steriele bloemen van 'Burgundy' verkleuren bij uitbloeien roze. De naam verwijst naar de herfstkleur van de bladeren, die prachtig dieprood verkleuren. 'Sike's Dwarf', ten slotte, is een wat lager groeiende cultivar die een uiteindelijke hoogte van circa 1,5 m bereikt. De takken zijn stevig en kunnen de bloempluimen goed dragen.

De bloempluimen zijn
relatief klein, maar de plant
bloeit erg rijk

Hydrangea serrata 'Preziosa'.

Hortensiatuin boerenhortensia.

Hydrangea serrata

Deze Japanse en Koreaanse soort is zo sterk verwant aan *H. macrophylla*, dat sommige taxonomen *H. serrata* als ondersoort van *H. macrophylla* beschouwen. Het zijn vrij lage struiken, tot circa 1,25 m hoog, hoewel veel cultivars beduidend lager blijven. Eigenlijk is *H. serrata* het best te beschouwen als een miniatuur-*H. macrophylla*, inclusief het verkleuren van de bloemen van roze naar blauw onder invloed van de zuurgraad van de bodem. Ook binnen *H. serrata* zijn er typen met *mopheads* en typen met *lacecaps*, maar het gros van de cultivars bloeit met platte tuien.

Qua toepassing kan *H. serrata* eveneens vergeleken worden met grote broer *H. macrophylla*, met dien verstande dat hij dankzij de lagere groeiwijze ook goed in kleine groepen toegepast kan worden. Voor gebruik als solitair is hij daarentegen weer minder geschikt.

In Japan en bij specialistische kwekerijen zijn zeer veel cultivars in cultuur, die nauwelijks bekend zijn bij het grote publiek en waarover geen informatie bekend is over toepasbaarheid in de openbare ruimte. Slechts een handjevol cultivars is bewezen goed toepasbaar in de openbare ruimte. De

Hortensiatuin voorgrond Blaumeise.

De gelijkenis is zo groot, dat ze niet uit elkaar te houden zijn

bekendste cultivar is 'Blue Bird'. Deze struik tot circa 1 m heeft donkergroen blad met roodachtige hoofdnerf. Op basische grond zijn de fertiele

bloemen roze en de steriele lobbloemen lichtroze. Op zure grond zijn de fertiele bloemen blauw en

de steriele bloemen zeer lichtblauw. 'Bluebird' is een sterke, rijkbloeiende cultivar.

Uit zaad dat uit Korea geïmporteerd werd, ontstonden drie bijzonder veel op elkaar gelijkende cultivars: 'Hallasan', 'Maiko' en 'Spreading Beauty'. De gelijkenis is zo groot, dat ze niet uit elkaar te houden zijn. De planten worden ongeveer 80 cm hoog en groeien met breed spreidende takken die vastwortelen aan de grond, waardoor de plant zich bijna als een bodembedekker gedraagt. De bloemen zijn lichtblauw of roze, maar de planten bloeien niet uitzonderlijk rijk. De bladeren kleuren rood tot donkerpurper in de herfst. 'Intermedia' is een sterke struik tot circa 1 m. De takken zijn opvallend donker gekleurd. De bloemen zijn blauw of roze, waarbij de steriele bloemen een lichter, soms bijna wit, hart hebben. Het enige buitenbeentje in deze opsomming is 'Preziosa'. De bloemen staan in *mopheads*, waarbij de fertiele bloemen onder en tussen de opvallende steriele bloemen zitten. De steriele bloemen zijn roze tot lichtrood en kleuren niet blauw op zure

grond. De struik is dichtvertakt en bossig en groeit tot circa 1,25 m hoogte.

***Hydrangea villosa* 'Anthony Bullivant'**

Door hun nauwe verwantschap met *H. aspera* werden de cultivars van *H. villosa* vroeger als cultivars van *H. aspera* beschouwd. 'Anthony Bullivant' is een struik tot circa 2 m hoogte. De bladeren zijn viltig aan de onderkant en voelen aan de bovenkant ruw aan. De bloemen staan in platte tuilen met paarse fertiele bloemen en lila tot lilaroze steriele lobbloemen. Vanwege het formaat is deze cultivar alleen geschikt om als solitair of in kleine groepen (in parken) toegepast te worden. De bloemen zijn erg mooi en verfijnd. Een plaats in de halfschaduw of lichte schaduw is aan te bevelen.

Be social

Scan of ga naar:

www.stad-en-groen.nl/artikel.asp?id=41-5814

Annabelle